

НЕИЗВЕСТЕН ДОКУМЕНТ ЗА БЪЛГАРО-ИТАЛИАНСКИТЕ
ОТНОШЕНИЯ В НАВЕЧЕРИЕТО НА ОСВОБОЖДЕНИЕТО
ОТ ТУРСКО РОБСТВО

Ангел Давидов

По време на работата си в Историческия дипломатически архив на италианското министерство на външните работи попаднах на едно писмо от Драган Цанков до министъра на външните работи на Италия Мелегари, в което пише, че му изпраща приложена петиция от български първенци, адресирана до него. Петицията е на български с превод на френски език. Сега документът се съхранява във фонд *Moscatti VI, Turchia, Serie politica, № 1457 (215)*.

Както е известно, през есента на 1876 г. източната криза се задълбочава. Успоредно с това се разгорещява и дипломатическата борба, от която не остава настрана и българската общественост. Във връзка с предстоящата Цариградска конференция на Великите сили Драган Цанков и Марко Балабанов биват делегирани да запознаят правителствата на европейските държави с положението на българския народ след Априлското въстание и да поставят неговите искания за създаване на независима българска държава. След като обхождат Лондон, Рим, Берлин, Париж, Петербург, Москва и др., Марко Балабанов се установява във Виена, а Драган Цанков – в Букурещ. Тук той получил петицията на българските първенци от Русе, Търново, Сливен, Шумен, Варна, Тулча, Свищов и Видин, която изпраща на Мелегари на 2 март 1877 г. Петицията съдържа пет страници (заедно с подписите) ситен калиграфски почерк. Тя е подписана на 1/13. II. 1877 г., т. е. 10 дни след като Цариградската конференция на шестте велики сили бива закрыта (20. I. 1877 г.), без да бъде постигнат желаният резултат.

Няма податки за авторството на петицията, но може да се предположи, че е писана в Русе – града, в който най-напред са били събирани подписите. Самото събиране на подписите ще да е продължило около две седмици, т. е. времето от датата, поставена в края на петицията, до датата на писмото на Драган Цанков.

Петицията е интересна пред всичко със своето съдържание. Още в началото се дава израз на разочарованието на българския народ,

който напразно се е надявал, че конференцията “ще изсуши еднѣж за всегда извора на ужасните му мъки и страдания и ще му отвори пътя към мира и благоденствието”. Отхвърляйки предложенията на конференцията, турското правителство им противопоставя изработената от Митхад паша конституция (обнародвана официално на 23. XII. 1876 г.). От нея обаче българският народ не е очаквал нищо добро. В петицията се посочва, че през изминалите оттогава два месеца няма никаква промяна както в “начина на управление”, така и в “настроението на духовете на мюсюлманите”, продължават обирите, убийствата, потурчванията, обезчестяванията. По-нататък се посочва демагогската същност на мерките, даващи “права” на българите. След това се прави една стегната и кратка, но точна и емоционално наситена характеристика на турската държава, която за съвременна Европа е един “срамотен анахронизъм”. Петицията завършва с вярата, че гласът на седеммилионния български народ ще намери отзив в сърцето на Мелегари, чийто народ вече е засвидетелствувал своите симпатии към българите.

Петицията е важна не само като историческо свидетелство. Тя е оригинален документ и за българския език в един от неговите етапи на развитие преди 110 години, и по-специално за публицистичния стил от онова време. Без да правя цялостна характеристика на езика, ще посоча преди всичко неговото богатство и изразителност. Съвсем ограничена е употребата на клишираните изрази, характерни за административния стил. Наред с книжните думи и форма като *клания* (вм. *кланета*), *онеправдания*, *приемания*, *прогласявание* и др., редките русизми (*побуждения*, *вишегласие*, *безмерни*), се дава широк простор на народните изрази и лексика – *дозволява*, *красни*, *несносно*, *срамотен*, *не рачил*, *приемне*, *еднѣж за всегда* и др.

Правописът отразява североизточни диалектни особености (*тъзи*, *месиц*, *приследва*, *христиенски*, *рацете*, *данаци*, *осигорява* и др.); при наличието на знак за ятова гласна се пише *дяло* (с я) и т. н.

Показателна е употребата на формата за деепричастие на *-щец*: *вляващец*.

В настоящото издание на петицията се запазва нейният правопис с изключение на краесловните ерове и графемите за ятовата гласна и голямата носовка (*ѣ*, *ѡ*).

Писмото на Драган Цанков до Мелегари се публикува по неговия оригинален френски текст.

До Негово Превъзходителство
Господина Мелегари
Министър на външните дела на
Негово Величество Италианский Цар
и пр. и пр.

Господине,

Българския народ вярваше, че свиканата в Цариград конференция от 6-тях Велики сили ще изсуши еднъж за всегда извора на ужасните му мъки и страдания и ще му отвори път към мира и благоденствието; но петвековний негов заклет неприятел парализира този му надежда с отричането да приемне предложенията на речената конференция.

Турското правителство отхвърли предложенията на конференцията, като им срещуположи изработената от Митхат Паша конституция. А каква облага излезе от нея за огнетените християнски народи в Турция? Тя са обнародва официално на 23. декем. 1876 г., следователно почти преди два месеца; а ний до днес невидяме никакво изменение, както в начина на управление на турската държава, тъй и в настроението на духовете на мусулманите. На всякаде следват заплашвания за нови клания; обирите, убийствата, потурчванията на сила, обезчестяванията на жени и моми; на всякаде са оплаква и днес народа от онеправданията в съдилищата, от безмерните данаци и насилственни помощи, от заптиетата, войската и пр. – тъй както преди прогласяването на Конституцията.

Преди да се нарече турската държава конституционна, ний българите са радвахме на едно духовно началство, придобито с толкова труд и жертви, след толкова годишна опорита борба с фанариотите; а сега и от него искат да ни лишат, по причина, че Екзарха нерачил да подаде благодарителна адреса за конституцията.

Наистина, на основание на конституцията, но без ни най-малко знание на народа, са избрали няколко лица, – както по-сетне са чете из официалните вестници – и от българите, едни за представители в Камарата, а други за каймаками и мюдюри; но както от едните, тъй и от другите, като са избраха изключително от правителството и като са негови хора – чиновници, Българския народ неочаква никакво добро; защото е убеден, че те в сичко ще изпълняват

волята само на правителството, без да обръщат внимание за интересите на сънародниците си. При туй вишегласието на парламента ще бъде всякога на турската страна, като числото на турските представители е несравнено поголямо от християнските, тъй щото ако и да предположим, че помежду тези последните ще са намерят и такива, които ще бранят интересите на народите, на които принадлежат, пак техния глас ще бъде като глас вопиющаго в пустини, защото всякога турското вишегласие ще ги оборва.

Следователно, заблуждение би било, ако Българския народ очакваше нещо добро от новопрогласената конституция. Той вижда, че тя не е нищо друго освен ново издание на поплеснелите в архивите на турското правителство никога неосъществени Хати-хумаюни и Хати-шерифи. Въобще той не ще да са задоволи с никакви реформи, обещавани от турското правителство, без да са задължи то да гарантира пред Великите сили. За туй Българите, насърчени от симбатиите, които показва Вашето Славно правителство чрез представителя си в бившата конференция, към злочестините им през миналата година, както и от благосклонното приемане на делегатите им от Ваше Величество, осмеляват са да са отнесат до вас с покорнейша просба за да съдействувате, да са накара Портата да приеме предложенията на бившата конференция.

Че Българския народ енергически са заловил да търсе цяр на неспособното си положение, и че е решил да прибегне до най-отчаяните средства, туй непроизлиза от никакви външни побуждения. Народ седеммилионен, който е имал славно минало, а с който са са отнасяли цели пет века като със роб в пълната смисъл на думата, няма ли право да претендира по-добро и по-способно състояние, което да му осигорява имота, живота и светостта на огнищата, което да му позволява свободно да крачи в пътя на цивилизацията и напредака?

Няма човек в света, който, като гледа целия исторически живот на турците, днешното им финансово банкрутство и крайната сиромашия на подчинените им народи, при сичкото плодородие на земите, които населяват, и на тяхното трудолюбие, да не е убеден, че те неумеят да управляват и че с своя суров и див характер, който ясно са отрази в миналогодишните клания, с своя ожесточен средновековен религиозен фанатизъм са за Европа в днешния просветен век един срамнотен анахронизъм. Следователно, ако Европа отнеме от рацете на турското племе управлението на толкова красни и плодородни страни и го връчи на техните собствени синове, пълни

с жизнени сили, способни да са управляват сами, несравнено по-добре отколкото ги е управлявала до днес лишената и от най-елементарни познания турска администрация, ще извърши дяло, за което ще ѝ бъдат признателни сичките бъдащи векове.

Вярвашец, Ваше Величество, че отчаянните гласове за помощ на един по най-жесток и безчовечен начин, пред очите на просветена Европа, онеправдан, приследван, ограбван, обезчестяван и убиван многочислен християнски народ, ще намерят отзив във Вашето благородно сърдце и че надеждите му, възложени на Вас, ще са осъществят напълно, ний Ви молим да приемните уверенията за дълбоките ни към Вас почитания и уважения.

Ваши покорнейши слуги

Русчук 1/13 февруари
1877

Представителите на Българския народ из градовете:

Русчук: х. Атанас Петкович, Св. Иполитов /?/, Хр. Маринович, Георги Краснали, К. Григоров, Д. Георгиев, Юрд. Симеонов, М. х. А. Петкович, Н. Данев, Д. З. Хранов, Ив. Н. Керменчов, К. Котинчев, Н. Сакелариев, К. Дряновски, П. М. Черковски, П. А. Чернов, Георги х. Петкович.

Търново: х. С. х. Славчев, Хаджи Хр. Стоянов, Д-р Антонов, Васил Золотов, Илия Папазоглу, Н. Киселов, Г. Х. Генишев, Георги Кабакчиолу, Д. Джеферов.

Сливен: К. Каракостов, Г. Д. Иванович, Александр Белчев, М. Икономов, Антонаки Икономов, С. Серафимов.

Шумен: А. Ченгеллиев, Д-р А. Парушев, П. Джебаров, ...ин Василев, х. П. х. Димитриев, Д. П. Войников, Н. Българов.

Варна: Янко Славчев, П. Ганев, В. Христов, А. Астарджиев, Н. Бърнев, Христо Самсаров.

Тулча: Т. Икономов, Анд. Франгя, Марин Тивчев, А. Маджаров, Л. Лазаров.

Свищов: Димитар Начевич, Васил Ташков, Ем. Белчев, П. Е. Пашанков, Г. Паница, Н. Павлович, Николай Чакърров.

Видин: Алекс. Николчев, В. Нешев, Х. П. Петкович, Александр х. Илиев, П. Ж. Попов, Ив. Николов, М. Георгиев.